

OBSAH

0 Úvod	9
1 Disciplíny zabývající se studiem řeči	11
2 Zvukový projev a jeho záznam. Fonetická transkripce	17
2.1 Písmo a pravopis	17
2.2 Transkripce	19
2.2.1 Přepis samohlásek	23
2.2.2 Přepis souhlásek	24
2.2.3 Zápis členění řeči	25
2.2.4 Zápis modulace souvislé řeči	25
2.2.5 Vědecká transkripce	27
2.2.6 Jiné typy transkripce	30
2.3 Transliterace	30
3 Základní fonetické pojmy	33
3.1 Základní typy fonetických bádání	34
4 Organogenetická (artikulační, fyziologická) fonetika	39
4.1 Mluvní orgány a jejich funkce	40
4.2 Nervové řízení řečové činnosti	40
4.2.1 Řečové neurózy	41
4.3 Orgány podílející se na vlastní artikulaci	41
4.3.1 Ústrojí dýchací (respirační)	41
4.3.2 Ústrojí hlasové (fonační)	42
4.3.2.1 Péče o hlas	45
4.3.3 Ústrojí modifikující	45
4.3.3.1 Elementrátní diferenciacie zvuků řeči	48
4.3.3.2 Aktivní a pasivní mluvní orgány	48
4.3.3.2.1 Aktivní mluvní orgány	48
4.3.3.2.2 Artikulace vokálů	52
4.3.3.2.3 Artikulace konsonantů	54
4.3.3.2.4 Pasivní mluvní orgány	50
4.4 Relevance artikulačních rysů hlásek	56
4.5 Vady výslovnosti	56
4.6 Metody poznávání artikulace	57
5 Akustická a auditivní fonetika	61
5.1 Základní fyzikální vlastnosti zvuku	61
5.2 Akustické vlastnosti lidské řeči	64
5.3 Typy hlásek z akustického hlediska	64
5.3.1 Vokální zvuky	66
5.3.1.1 Diferenciacie jednoduchých vokálů	66

5.3.1.2	Dvojhhláska (diftong)	68
5.3.2	Hlásky se zvláštní formantovou strukturou	69
5.3.2.1	Glide (souhláska klouzavá)	69
5.3.2.2	Sonory	70
5.3.3	Hlásky šumové	70
5.3.2.1	Typy šumů tvořících konsonant	70
5.3.2.2	Další akustické vlastnosti konsonantů	71
5.3.2.3	Modifikace akustické charakteristiky	72
5.4	Akustické vlastnosti souvislé řeči	72
5.5	Eufonie	73
5.6	Percepcce a porozumění řeči	73
5.6.1	Slyšení řeči	73
5.6.2	Porozumění řeči	75
5.7	Metody zkoumání akustické stránky řeči	76
6	Zvuková stavba souvislé řeči	79
6.1	Prostředky modulace souvislé řeči	79
6.2	Formy modulace souvislé řeči	81
6.2.1	Slovní přízvuk (akcent)	81
6.2.2	Větný přízvuk	81
6.2.3	Důraz	82
6.2.4	Intonace	82
6.2.5	Emfáze	83
6.3	Členění souvislé řeči	83
6.3.1	Promluva	84
6.3.2	Výpověď'	84
6.3.3	Výpovědní úsek	84
6.3.4	Slovo jako zvuková jednotka	84
6.3.5	Takt	85
6.3.6	Slabika	86
6.3.6.1	Vlastnosti formující slabiku	86
6.3.6.2	Stavba slabiky	87
6.4	Změny realizací v souvislé řeči	88
6.4.1	Typy změn realizací	88
6.4.2	Jednotlivé změny	89
6.4.2.1	Změny asimilační	89
6.4.2.2	Ostatní změny	91
7	Základní pojmy z fonologie	95
7.1	Fonologicky relevantní zvukové jevy	97
7.2	Zvuková realizace fonému – alofony; jiné realizace	99
7.2.1	Typy alofonů	99
7.3	Foném jako jednotka systému	102

7.3.1	Inventář fonémů (paradigma fonologického systému)	102
7.3.2	Vztahy mezi fonémy	103
7.3.2.1	Společný srovnávací základ	104
7.3.2.2	Diferenční příznak	105
7.3.2.3	Počet členů protikladu	106
7.3.2.4	Opozice ve vzájemném vztahu	106
7.3.2.5	Opozice stálá a neutralizovatelná	106
7.3.3	Korelace	107
7.3.4	Fonologické podsystemy jazyka	107
7.3.5	Zapojení fonémů do systému	108
7.4	Delimitativní signály z fonologického hlediska	108
7.5	Kombinatorika fonémů (fonologická syntagmatika)	110
7.5.1	Slabika z fonologického hlediska	110
7.5.2	Obsazení jádra a svahů slabiky fonémy	111
7.5.3	Fonologická stavba vyšších jednotek	111
7.6	Morfonologie	112
7.7	Subfonemická fonologie	114
7.7.1	Soubor distinktivních příznaků fonémů	115
7.7.2	Využití distinktivních rysů pro popis jazyka	118
7.8	Suprasegmentální fonologické jevy	119
7.9	Fonologická struktura jazyka a pravopis.	
	Fonologická transkripce	121
7.9.1	Zásady fonologické transkripce	122
8	Fonémy současné češtiny a jejich realizace	127
8.1	Podsystem českých vokálních fonémů	128
8.1.1	Inventář vokálních fonémů	128
8.1.2	Vztahy mezi vokálními fonémy	128
8.1.3	Artiklace českých monoftongů	130
8.1.4	Akustika českých monoftongů	132
8.1.5	Realizace jednoduchých vokálních fonémů	134
8.1.5.1	Fonémy /a/, /á/	134
8.1.5.2	Fonémy /e/, /é/	134
8.1.5.3	Fonémy /i/, /í/	135
8.1.5.4	Fonémy /o/, /ó/	136
8.1.5.5	Fonémy /u/, /ú/	136
8.1.6	Dvojhlasky (diftongy) /ou/, /au/, /eu/	137
8.1.7	Vokální zvuky, které nejsou realizací žádného fonému	137
8.1.8	Ortoepické poznámky	138
8.2	Podsystem českých konsonantických fonémů	138
8.2.1	Inventář konsonantických fonémů češtiny	138
8.2.2	Vztahy mezi konsonantickými fonémy	138

8.2.3	Artikulace konsonantů	141
8.2.4	Akustika konsonantů a jejich sluchové hodnocení	143
8.2.5	Realizace konsonantických fonémů	146
8.2.5.1	Okluzivy (závěrové souhlásky)	146
8.2.5.1.1	Okluzivy labiální (bilabiální) – realizace fonémů /p/, /b/, /m/	146
8.2.5.1.2	Okluzivy alveolární (praealveolární) – realizace fonémů /t/, /d/, /n/	147
8.2.5.1.3	Okluzivy palatální (prepalatální) – realizace fonémů /tʰ/, /dʰ/, /ɲ/	149
8.2.5.1.4	Okluzivy velární – realizace fonémů /k/, /g/	150
8.2.5.1.5	Okluziva laryngální (glottální)	151
8.2.5.2	Semiokluzivy (souhlásky polozávěrové)	152
8.2.5.2.1	Praealveolární semiokluzivy – realizace fonémů /c/, /ɟ/	153
8.2.5.2.2	Postalveolární semiokluzivy – realizace fonémů /ʃ/, /ʒ/	154
8.2.5.3	Konstriktivy (úžinové souhlásky)	154
8.2.5.3.1	Středové (centrální) konstriktivy	155
8.2.5.3.1.1	Konstriktivy labiodentální – realizace fonémů /f, v/	155
8.2.5.3.1.2	Konstriktivy praealveolární – realizace fonémů /s/, /z/	156
8.2.5.3.1.3	Konstriktivy postalveolární – realizace fonémů /ʃ/, /ʒ/	157
8.2.5.3.1.4	Konstriktiva palatální – realizace fonému /j/	158
8.2.5.3.1.5	Konstriktivy velární – realizace fonému /x/	159
8.2.5.3.1.6	Konstriktiva laryngální – realizace fonému /h/	160
8.2.5.3.2	Konstriktiva boková (laterální) – realizace fonému /l/	160
8.2.5.3.3	Konstriktivy kmitavé (vibranty) – realizace fonémů /r/, /ʀ/	162
8.2.5.3.3.1	Foném /r/ a jeho realizace	162
8.2.5.3.3.2	Foném /ʀ/ a jeho realizace	163
8.2.6	Ortoepické poznámky	164
8.3	Realizace předělů	165
8.4	Frekvence fonémů	165
9	Fonické prostředky souvislé řeči a jejich využití v češtině	167

9.1	Pauza	167
9.2	Intonace	167
9.3	Větný přízvuk	170
9.4	Slovní přízvuk (přízvuk taktový)	171
9.4.1	Umístění přízvuku v souvislé řeči	171
9.4.2	Zásady spisovného přízvukování	173
9.5	Takt v češtině	173
9.6	Řečové tempo	174
9.7	Využití prozodických prostředků při členění promluvy	174
10	Zákonitosti spojování fonémů v češtině a výběru jejich alofonů	175
10.1	Slabika v češtině	175
10.2	Slovo	178
10.3	Členění zvuku řeči; předěly a jejich vyjadřování	179
10.3.2	Realizace fonémů v různých pozicích	180
10.3.2.1	Realizace fonémů po pauze	180
10.3.2.2	Realizace fonémů před pauzou	180
10.3.2.3	Realizace fonémů v úseku mezi dvěma terminálními předěly	181
10.3.2.3.1	Spojení dvou vokalických fonémů	181
10.3.2.3.2	Spojení vokalického a konsonantického fonému	182
10.3.2.3.3	Spojení konsonantického a vokalického fonému	182
10.3.2.3.4	Spojení konsonantických fonémů	183
10.3.2.3.4.1	Asimilace znělosti	183
10.3.2.3.4.2	Artikulační asimilace	186
10.3.2.3.4.3	Zjednodušování souhláskových skupin	189
10.3.3	Realizace fonémů v místech předělů – shrnutí	189
11	Zásady kultivované výslovnosti současné češtiny. Ortoepie	191
11.1	Obsah ortoepie a ortofonie	192
11.2	Příprava materiálů orientujících ve spisovnosti	195
11.3	Obecné zásady výslovnosti přejatých slov	197
11.4	Výslovnost vlastních jmen	199
11.5	Konkrétní ortoepické zásady	199
11.6	Ortofonie	200
11.6.1	Obměny znění hlásek vyplývající z regionálního rozčlenění češtiny	200
11.6.2	Obměny hlásek způsobené nepečlivostí	201
11.7	Ortoepie – kultivovaná výslovnost úseků mluvy	201
11.7.1	Výslovnostní jevy, které nečiní Čechům potíže	201
11.7.2	Ortoepické problémy při spojování hlásek	202
11.8	Zvukové členění souvislé řeči a frázování	206
11.8.1	Přízvukování	206

11.8.2	Intonace	207
11.8.3	Frázování	208
11.9	Materiály orientující ve spisovné výslovnosti	208
12	Literatura	211